

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Ba-midbar

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

DA

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9964

למטורוס אומנים בד חסון כל בנישמת : כח

ירושלמי

וחמון כל עמא דבנישמת משה נחירת מן ריש טורא :
מאנו בזעין ומיטמא ברישיה גרונה בני ואמר עי
לי עלך אתרו אחי עמוד צלוחיהון דבני ישראל
בהותא סבפר עליהון חד זמן בקל שגא בה בשעתא
הימניו בני ישראל ארום מיר אתרו ובעון ית אתרו
תלתין יומין כל בנישמת דבני ישראל :

ושמע בגענאה מלקא בערד בתהו שרי בדרומא ארום מיר
אתרו בקרא חסידא די בוכותיה דגון ענגי דקרא מיניו על
ישראל ואסמלק עמנדא בענגא וארום מירת גביאתא
מקום דבוכותיה תנה בירא מהלכה ואתניעות בירא עגו
ואמר עבדי קרבא איתו ונספר סדרי קרבא כל קבל
ישראל ארום טצינולאוקתא די עלר בה יליביא וקרבא
סדרי קרבא כל קבל ישראל ושקא מנהון שקיא בקא :

ב וקמים ישראל קמם קמם יי ואמר אין מספר מספר ית עמא דרין בני ואגמר ית קריתיהון : ג וקביל י
צלוחיה דישאל וקמר ית בגענאה וקמר ית קריתיהון וקרבא שקא דאתרא תרמה : ד ונטלו מטנוריה

אומנים

באר רחובות דקדוקי רשי

אליכא דרבי אבהו לא ראו גוישת אהרן כלום רק ח"ת ויראו כחורק"י דוד (ויחלכונינו) אלא כצרייה"וד (ויאזינו ווארין גוישתון)
שכתלוקיעני הככור ואל"כ הדרגום הנמק אחר דרש דר אבהו עתרגם עלת וירלו ואתחילו וולת כי למלת דהא דהיא כעית טעם
ואתחילו (ויאזינו ווארין גוישתון) דהא מית אהרן (וייל אהרן או גישטארבן) ואל"כ הכרירה כעונס ללמוד או כדעת המדרש או כדעת
ר אבהו והכחש יגמר אכל המתרגם על עלת וירלו ווארין גוישתון וולת כי דהא אוחזי החבל כתיב דאשין ומה עכתי עבוד שהוא מוגרת
שמש

רשב"ם

(א) יוסם הכגב דרך האתרים . התרת מרגלים ככתוב שם עליוה אבהו : זעמלק יוסם (כנגב) וכנענים אללם (כי) (והנס הכנעני
והעמקי אללם) (והנסה) העמלקי והכנעני שם לפניכם : סאתרים . כמו אפרות לתמול אורוע הרבה חלפי"ן באין לשמש כראש
התיבה : (ב) והתרותי . המטלטלין יהיו הקדש לשמים :

מכלל יופי

שום דבר . וכודרש לא נשתה מי כאר שלנו אלא נקח חכם
דמיום להנחתם :

בא (א) מולך ערד . מאלו ככנשי יהושע מולך ערד
אחר ובספר שופטים וכני קט חזון טעה
עלו מעיר התמידים את בני יהודה מדבר יהודה אשר כנגב
ערד ושם כנזכר יולך יהודה את שבעון אחיו ויכילת הכנעני
יושב לפת ויחיונו איתו ויקראלאת שם הציר קרמה .
ופירוש הענין כי מולך ערד הווש כנגב וצער לירדן הנמלכטי יהודה
קוץ לחסרון שמו חריוק סבא בני ישראל וכל לגרבות מואס להלחם
בהם וישב וחינו טבי ונדרכו בני ישראל נדל"ה סהכנגם לארץ אס
יתן ה' אותם כידם ויחרינו כל אשר להם וכן עשוי החימוארתם
ולת ער הם אחר כואס אל ארץ כנניק לקיים את כדריש ויקראו שם
המקום ארמה והוא מה שנאמר בספר שופטים . וכתב טעם זה כהן

מאמר אס נתן תתן את ה' ס כזה כדו :
(א) (דרך האתרים) . לדיעת המארגוב מיניו אשר
תרו אותה והאלף גוספה ענין חקירה ותפוש : (ע"ש) טמנו
שבי 33 27 (א) (א)

גפשי העם בדרך: ה נדבר העם באלהים
 ובמשה למרה העליונה ממצרים למות
 במדבר כי אין להם ואין מים ונפשנו קצה
 בלחם הקלקל: ו וישלח יהוה בעם את
 הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת
 עסרב מישראל: ז ויבא העם אל משה
 ויאמרו חטאנו כי דברנו ביהוה ונך התפלל
 אל יהוה ויטר מעלנו את הנחש ויתפלל
 משה בעד העם: ח ויאמר יהוה אל
 משה עשה לך שרף ושים אותו על גס ותיה
 כל הנשוד וראה אתו וחי: ט ויעש משה
 נחש נחשת וישמהו על הגס ותיה אסנשך
 הנחש את איש נהביט אל נחש הנחשת
 ששי וחי: י ויסעו בני ישראל ויחגו באבת
 ויסעו

טורא אזרח ופא דסוף לאקפא ית ארעא
 דאדום נעקת נפשא דעמא באורחא:
 ה ואתרעם עמא במימרא דיי ועס
 משה נצו למיה אסקתונא ממצרים לממו
 במדברא ארו לית לחמא ולית מיא ונפשנא
 עקת במנא הדון דמיבליה קליל: ו וגר
 יי בעמא ית חון קלן וגיביתו ית עמא ומיה
 עס סני מישראל: ז ואתא עמא למשה
 ויאמרו חטאנו ארי אתרעמנא קדם יי ועמך
 נצינא צלי קדר יי ויעדי מננא ית חונא
 וצלי משה על עמא: ח ויאמר יי למשה
 עיבד לך קליא ושוי יתיה על את ויהי כלי
 דאיתנבית ויחוי יתיה ויתקים: ט ועבד
 משה חונא דנחשא ושוייה על את ויהי כלי
 נבית חונא ית נברא ומסתכל לחונא דנחשא
 ומתקים: י ונטלו בני ישראל ושרו באבת
 ונטלו

דשי

חורו לאחוריהם (עייין פרשת עמק) שבע מסעות שאלתר (שם ו) ובני ישראל נסעו מארצות בני יעקב מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה
 מת והלא כבר הבהרתי אלה שם חורו והתאבלו עליו והקסידו כחילו הוא ספיהם ונח ונדוק הוסיגות ומחלם שבע מסעות חן מוסרה על
 סד החר: לסוכוב את ארץ אדום - שלא נתנס לעבור בארצו: דחקצר נפש העם בדרך - בטורח הדרך שהוקשה להם אחריו עכשו הייל
 קרובים ליתכן לארץ ולחן חורוים לאחוריהם כן חורו אחותיהם ונשתו שלשים ושמנה שנה עד היום לפיכך קרה נפשו בעניו הדרך וכלשון על
 חקרוט לוד ולא יתכן לומר ותקצר כנס העם בדרך כביתו בדרך ולא מיר' בו כמה קרה סכ"ח שמתחיל קצור נפש במקרא עמורס שם כמה קרה
 (ז) כגון (זכריה יא) ותקצר נפשי בהם וכגון (שופטים ז) ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר קשה על אדם נופל בו לשון קצור נפש כאלו
 שהטורח כל עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מוקים בתוך לבולגור שם אותו הנער כדבר המטריח נופל לשון גדול שבדול הוא
 וכבר על האדם כגון (זכריה יא) ונס נפשו כחלה בי גדלה עלי (איוב י) ויגאה כשחל תגדתי כללו של מירוס כל לשון קצור נפש ודבר לשון שאין
 יכול לסובלו הוא שאין הדעת מוכלתו: (ה) באלהים ובמשה - השויעבד לקונו (במ"ר): ולמה העליתני - מנייה סוים: ונפשנו קצה -
 חף זה לשון קצור נפש ומחוס: בלחם הקלקל - (ע"ז ה) לפי שהיה נכלע בחיכום קרואוהו קלקל אחריו עתיד היין הזה שיתפח כחעינו כלום
 יסילוד אשה שזכנים ולחיו מיחיה: (ו) את הגהשים השרפים - (במ"ר) שצורפים את האדם בארס' מיניהם: ויעשבו את
 העם - יבא נחש שנלקק על הולאת דבה ויפרע ממנו יחיה דבה יבא נחש שכל המיין נעממן לו טעם אחד ויפרע מכפויי טוסה סדכר אתר
 מסתנה להם לכמה נטעמים: (ז) ויתפלל משה - מלאן למי שיתקיים חוננו שלא יח אכזרי חלמחול: (ח) על נם - על כלונס
 שקורין פירט' קאבליווכן (ישעיה ל) כנס על הנבעה (שם ס) אריס נסי (שם יג) שאונס ולפי שהיא גבוה לאות ולרחה
 קוראו נם: כל הנשוד - (במדבר רבה) חפילו כלכלו חמוד נזכרו היה נזוק ומתנונה והולך אלה אנשיכית הנחש חמורה
 להמית לכך נאמר כחן וראה אותו רחיה בעלמח ובנמיכת הנחש נאמר והביט חס נשך הנחש את איש והביט ונ' שלא היה עומדה בשך הנחש
 להתרפאות אלה חס מביט בו כיכונה ואחרו רבותינו וכי נחש ממית או עתיה אלה בוכן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדן את לבם
 לאהיהם לשעיים היו מתרפאים ולא לאו נמוקים: (כ"א ניוקים) נחש נחשת - (שם) לא נאמר לו לעשותו של נחש אלא אתר

אומנים מהלך וקא דסוף לאתקרא ות ארעא דאדום וקנטר גפשא דעמא באירקא : ה זתרהרו עמא בלכביהון ואשמיעו על מימרא בן ובמשה נצו לקא אסיקתונא

ירושלמי

כבר קל גפקת מנו ארעא ואשמיע קלא בקרומיא תמיו כל בני אנשא ואציתו ושמועו כל בני ישראל למית חיויא סו שיריגא ואמרית ליה עפרא יהי כיווך ולא אתרעם על מוונא אסיקת עמי פריקון מסאכים ואחיתר להון מנא משמיא ואגזית להון פלוגא מן וקא ואסיקת להון בירא מההומא הרו עמי למתבעמין קדמי על עסק מנא למימר גפשו מעיקא בלחמא דמיכליה קליל מן גזין בן ימי חויה דלא אתרעם ער מווניה ואנכיה לעמא האליון דאתבעמו על מווניהון וגרי מימרא בן בעמא ער חיויא שרפשא ונכיתו ות עמא ומיתו אוכלוסין סגון מן ישראל :

ועבר משה חיויא דנחש ושרי ותיה ער אחר תלי ותוא כל מן בתור מינכת בחיויא תנה תלי אפוי בצלו גב אבוי דבשמיא ומספבל בחיויא דנחשא ותיה :

ירושלמי

ועבר משה חיויא דנחש ושרי ותיה ער אחר תלי ותוא כל מן בתור מינכת בחיויא תנה תלי אפוי בצלו גב אבוי דבשמיא ומספבל בחיויא דנחשא ותיה : וישתק :

וגטלן

באר רחובות דקדוקי רשיי

שמוס אי וכו' רבה לומר ד' לתקומת פי לארבע לסונות אי דלמא אלא דהא וכוונת ר' לבעלת אי למלת אם והיינו אשר (כ"ח דאש) - וביש נוסחאות כנולד ברס"י שימוס או כו' וחולס ויכיה כוונת רש"י דנלניו מלת או דמשמש כמקום מלת אשר זה חינו מדאמה מייית ראייה מן מלת אם לא תקצר רוחי אם חרונים ועוד לא ויינו שחלקו ר' ללמלת כו' למלת או : (ז) דברי רש"י ונתבארין מננין וואף על פי כן להודיע יתירה חריצן דכוונת רש"י הכ"י כמלת ברך משמש כמקום מלת כשכילולמי זה כאשר תוספין בקרא מלת טורח תכוח יתכנת תיכור הפסוק על כמון וכאילו כתיב ותקצר כפס העם כשכיל טורח הדרך חכמי חזונו הכ"י כמלת בדרך משמש כשימוסה ככל מקום והיינו ענין חן חסן חף חס מוספין בקרא מלת טורח מכל מקום חן לטון תיכור עולה על כמון : ומרר סכת ער דחין לומר כהיותו בדרך וכו' כו' מקשה חת ענינו דלמח לעולם חמריק הכ"י משמש שימוס חן ואל דחין חתוקן הלשון כמלת טורח לחודא דלמח חוספין כני מלת חתו ויכיה כאלו כתיב ותקצר כפס העם כהיותו בדרך על וקאמר דלא יתכן וכו' ככל מקום שתימא קיור כפס וכו' עד סוף הדיבור כר"ע :

רשב"ם

(ה) הקלן - כמו קלקל כחלים : (ט) והכ"י ודא חותי - פיס זכל לטעים למעלה : כע"י מכיל יופי (ט) (נחש נחשת) : כהב הדוק"ס אמרו חכמי הרפואות כי אדם אשר ישכנו הנחש ויראח הנחש סמך מה לפיכך אמר הקב"ה למשה עשה לך נחש נחשת והיה כל הנשוק וראיה איותו וחי בהשן טביע העולם להגדיל הנס וכו' וישעיה לח דב' תהאגיס לתוקיעו וכו' וורהו ה' עץ כי אמרו כי עץ סר היה

ואשמיעו על מימרא בן ובמשה נצו לקא אסיקתונא ומצבים לקמח במדברא ארום לית לחמא ולית מוא ונפשא קנטת במקא הרו דמוניה קליל : ו גרת קלא גפלת מן שמי קרוקא נכו אקבת איתון חכוו כל בני נשא כל טבונו דעבדית לעמא אסיקת ותהון פריקון ומצבים אחיתית להון מנא מן שמיא וברון חורו ואתבעמו עליו ותא חיויא דגוריה עליו מן יופי שירוי עלמא עפר יתו מווניה ולא אתרעם עליו ועמי אתבעמו על מווניהון וברון יתו חיויא דלא אתבעמו על מווניהון וינכתו ות עמא די אתבעמו על מווניהון כבן גרי מימרא בן בעמא ות חיוון חורקניו ונכיתו ות עמא ומיתו אוכלוסין פניאין מישראל : ז ואמי עמא לנת משה ואמרו חקנא ארום טרהירנא ואשמיענא בקר שכינקא בן ועמד נצו על קדם י' וערו כננא ות מסת חיויא וצלי חיויא דנחשא ושרי ותיה ער אחר תלי ותיה דנכית ותיה חויה ותיה מספבל ביה ותאי איז קבנוו לביה לשום מימרא בן : ט ועבר משה חיויא דנחשא ושרי ותיה ער אחר תלי ותיה בד נכית חיויא ות נכרא ותנה מספבל בחיויא דנחשא וקבנוו לביה לשום מימרא בן ותאי : ו ונטלו מספון בני ישראל ושרו באבות :

יא ויסעו מאבדת ויחזו ובעיני הברים
 במדבר אשר על פני מואב ממזרח השמש :
 יב משם נסעו ויחזו בגחל ורד : יג משם
 נסעו ויחזו מעבר ארנון אשר במדבר היצא
 מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב
 ובין האמרי : יד על-כן יאמר בספר
 מלחמת יהוה את-יהב בסופה ואת-הנחלים
 ארנון : טו ואשר הנחלים אשר נטה
 לשבת ער וגשען לגבול מואב : טז ומשם
 בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה

יא ונטלו מאבת ושרו במניזת עבראי
 במדברא דעל-אפי מואב ממדנה שמשא :
 יב מתמן נטלו ושרו בגחלא דרד :
 יג מתמן נטלו ושרו מעיברא דארנון די
 במדברא דנפיק מתחום אמוראה ארי ארנון
 תחום מואב בין מואב ובין אמוראה :
 יד על-כן יתאמר בספרא קרבין דעבר-
 יי על-ימא דסוף וגבורן דעל-נחלי ארנון :
 טו ושפוך נחליא דמדברין לקבל לחית
 ומסתמיך ולתחום מואב : טז ומתמן

אסף

רשי

אתיהיבת

נחש הקס"ה קוראו כחש ואני-אעשה של נחשת לשון טופל על לשון : (יא) בעייה העברים . לא ידעתי למה נקרא שם עיים ועל לשון
 חורב הוא דבר השחוט בחטאט והע"ן כו מסוד לבדה והוא מלשון יע"ש (ישעיה כח) ויעה כרז (ח) : העברים . דרך מעבר
 סעוכרים שם את הר נבו אל הרץ כנען שהוא מסיק בין הרץ מואב לרץ אמורי : על פני מואב מסורח שמש . כוונתה של הרץ מואב :
 (יג) גבול האמרי . תחום סוף חצר שלהסוכן (דברים) גבול מואב לשון קנה יוסף : מעבר ארנון . הקיפו הרץ מואב
 כל דרומה ומזרחה עד סכאו מעבר הכני וזרנון בתוך הרץ התמורי כמפנה של הרץ מואב : היוצא מגבור האמורי . רעושה ונחלה
 מגבול התמורי והיא של התמורים וכנגסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ואם תגישאל ונח בוא לגבול מואב (כי ארנון גבול מואב
 והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם ואע"פ שלא פירשה משה פירשה יפתח) כמו שאמר בפתח (שופטים יא) וגם אל מזלך מואב
 שלח ולא אבד ומשה רעוה כאשר עשולי בני עשו היושבים בסעיר והמואבים היושבי' בער מה לו לא נתנום לעבור בתוך חרנם חלא הקיפום סביב
 הרץ מואב כן : (יד) על כן יאמר . על חמיהו ונכסיו שנגעו בה יאמר בספר מלחמות ה' . כשנסעו נכסיו שנגעו לאכות ינוספרי .
 אה וזה . כמו את יבס כמו שיאמר ען יעד ועד כן יאמר ען יבס וזהו יוסד הוא כלומר את אשר יבס להם והרבה נסים בים סוף (ט)
 ואת הנחלים ארנון . כשם שנסעו נכסיו יסוף כן יסלקו נכסיו נחלי ארנון שאף כן נעשו נכסיו גדולים ומה הם הנכסים :
 (טו) ואשר הנחלים . תרגום של ספק חשד שכן הנחלים שנסעו סם דם אמוריים שהיו נחלים סם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל
 עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם יומד על ההר מה יומד ע"ס חביריו כהר הוא והדרך עובר בתוך הנחל אחרו אמוריים כשיכנסו יורדו אל
 לרץ לתוך הנחל לעבור נחל מן המערות כהיים שלמעלה מהם וזהו סמך המים והם כהיים וזהו חותן הנקעים כהר של דק מואב ובהר של
 אר אמוריים היו כנגד חותן נקעים כמין קדמות שדיים כולעין לחון כיון שבחיו ישראל לעבור גודעו ההר של ארץ ישראל כשעה היוצאת להקביל
 פני גבירתה ונתקרב למה הר של מואב וכנגם חותן המים לתוך חותן נקעים וזהו אשר כשה לשבת עיה סהרה נטה עוקמו ונתקרב ללך
 מואב ודבק בו והיו נכסיו לגבול מואב . (ס"א א"ג) ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הכסום החלו חלא על ידי הכתר שנגם לסם :
 (יז) ומשם בארה . משם בא האשד אל הבאר כינז חזר הקב"ה מי מודיע לכני הנכסים הללו הנשלח אומר כתת פת לת"ק הודיע לחון

באר רחובות דקדוקי רשי

(ח) אין לומר דכוונת רש"י זכולת קע"ו הוא השורש קע"ו לבדה כי הסכנות המיוחדות כי לא נמצא שורש בלתי שלש חיותות
 חלא רנה לומר שרשו יקע"ו כדקאמר רש"י בענין וזהו לשון קע"ו הכרד רק נפלה הי"ד אות רחובות
 ען השורש וזה"ל הוא חור אחרונה ובארה קע"ו לבדה ככותב . וכבר עפס עליוה"א וזאת חילת קע"ו
 שרשו קע"ו נלשון קע"ו המדה וגם הוא לשון חורבן ולא נפלה כי אם ה"א אות אחרונה מן השורש לבדה :
 (ט) כחב כרד"ק בשורש והם את וזה בקופה שם עוקם כתפתי המלה הזאת בשורש ו"ו כי כן דעת המפרשים כי זהם לבנו
 קלה

רשבים

(יא) [בעייה העברים] לשון ארץ שיריה . פנו וירוש' לע"ו תהיה לעומתה : (יד) על כן יאמר . על חלו הנסעות שחזרו
 לאתוריהם וקיפו את הרץ חזום . כדכתב ונכס את הר שער . ימים רבים וחזרו

יא ונטלו מאזכורת ושרו במשרי מנותא במדברא אפר דמכון על אנפי מואב ממדנת שמשא : יב מפקן
נטלו ושרו בנתלא דמרבין תילפי ונלי וסילי : יג

ירושלמי

בגין קדיו ותאמר בספר אויביתא דין דמתיל בספר קרבוא
גיפא ונברתא דעמר ו לעמיה בגו בגי ישראל בר יהו
קיימין על גמא דסירף גו עבד עמרוון בר גוון עברין יר
נחלי ארנגא :

ואדמהון תגב נגיד בנתלא סמין לצרנגו : טג ושפכות

ירושלמי

בר הונו בגי ישראל עברין בנתל ארנגא איטמר מואבוא
במקבא די בנתלי אקרין בר יהונו בגי ישראל עבדו אגו
נפקין לקדמותהון ומקטליו יתהון ורבוו ריבון כל עלמא
ואקפו רישיהון אליו לאליו ורציצו נישוי גביהון שטיפו
עליו מן אידם קטיליו ותו ישראל מתלבין על רישו טרביא מלגיל ולא ידעו גיפא ונברתא די עבד ו עמהון בנתלי
ארנגו ולחטיה קרמא דלא הנת שותפא בעצתהון אשמבת לרהוון והא היא סמיקא לתחומיהון דמואבאי :

הא

מכרל יופי

וניתו האמורים אשר היו נחמאים בעצרות ונפואשגטא לשפת עלי
שהרנטה ממקומו ונתקרב לנד מואב ומדבקו חו ונשען לנכול
מואב ומשם בארה אשם בא האשר אל הכאר כינד אחר הקב"ה מו
עודיע לכני הנסים הללו לאמר שעברו חור ההרים למקומו והכאר
ירד לתוך הכתל והעלה משם דם ההרונים ורועות ואכרים ומוליתין
סביב המזכה וישראל ראו ואמרו שירה זהו דרך רז"ל והמפרשים
אמרומשם בארה שמעבר ארנון נסעו ומנו אל מקום הכאר והוא
המקום שזוה"ה שיחפרו בו כאר ויתן להם מים ואינו בארה של גויים
ועם עלי כאר ענולה כאלו דכרו עם הכאר שיעלה ולהיות העפר
הוא תיחום אחר כולל הדרך למי שיתעורר בחפירתו אבל השרים
ונדיבי העם כרוה וחספרו במשענותם כעון המחוקק שיכתוב בעט
הסופר כזולת עמל ומודבר כסעו וכאו אל תתנה ועזיתנה לנחליאל
וגו' כלם שמות מקומות ולהם שמות אחרים כפרשת יוסעי : ורז"ל
אמרו שהיא בארה של מרים ודרשו הכתובים בענין אחר וכן תרגם
אנקלוס ומתדברא איתיהיבת להון ומדאיתיהיבת להון נחתא עמהון
לנחליאל ומנחליאל סלקא עמהון לרעותא :

(יד) (את זהב) שם מקום כתב רד"ק כתבתהמלה
הזאת בשרש וי"ו ביבן דעת המפורשים כיוהב
לברו מלה אחת אבל אני מצאתיו בספרים מדויקים איתנהב
מלה אחת התיו נקודה בשוא : (טו) (ואשר

הנהלים) משפחה מדרון הנחלים לפי שהמים הורדים
שם נשפכים למטה דרך המדרון ורופה לו בלשון ארמית
שמתרגם שפן דם האדם דזשוד : לשפח ער הראונו הלמך
בקמץ

הגפיק מתהום אמוראא ארום ארנון תחום מואב ממצע
בין מואב ובין אמוראא ונתבין ביה כומקנא פלתי
טענותהון : יד על כן ותאמר בספר אויביתא דתמן
כהיבין קרבוא ביי את וזה דהוון בעלעולא דמגורתא
וטרדין בסוף משריתא הינוו בסרו ית ישראל דאדום
ומואב איטמרו בני טוכא למקמו ולשיצא עמא בית
ישראל ומארי עלמא רמו לטוביא וקריבו דין לדין ומיתו
גתליא דאדמהון בורה נגיד עד מותבות לחיית בנס איהו
אשמויבת מן דין ומירא על דלא הנת בעישתהון והא היא
לתחום מואב : טז ומתמן ארזיהיבת לרהוון בירא
תא בירא דאמר ו למשה בגוש ית עמא ואיתן להון מו :
הא

ו דיבע מה דבלבכוא ונלי קדמוי מה בכוליהא רמו לטוביא
גתליא מן אידם קטיליו ותו ישראל מתלבין על רישו טרביא
ארנגו ולחטיה קרמא דלא הנת שותפא בעצתהון אשמבת לרהוון והא היא סמיקא לתחומיהון דמואבאי :

היה : (יא) (בעייהעברים) תרגם אנקלוס במגזרת
עבראי ויונתן תרגם עד המעברות עד מוגזא :

(יד) בספר מלחמתה' כתב הרשב"ע ספר היה ספני
עלמו ושם כתוב מלחמות ה' בעבור יריאיו

ויתכן שהיה תימות אברהם כי ספרים רבים אכדו וחיגס כמנח"ל אללו
כדכריכתן ועדו ודכרי הימים למלכי ישראל ושירות שלמה ומסליו .

ואם כן הכתוב מביא עדות מנוונ על גבול מואב שלא עברו בו ישראל
ומפי מלות השם . וטעם את והב כסופה שער והב היתה כסופה
שהוא הסוף הגבול סמוך לנהרות וארנון היה את הנחלים וכן היה
מגבול מואב סוף הנחלים שהיה נוטה בתנועתו לשבת ער . או

פירושו שכאשר לקח סיחון את ערי מואב כתבו המושלים בספר
המלחמות את והב כסופה רוצה לומר שער והב היתה כסופה
וכסופה וכן הלכו כסופה הנחלים אשר בארנון ואת הנחלים אשר נטה
למוטב ער שהיה ממואב ונשען האסד לגבול מואב הכל השמיד ה'

כסופה וכסופה כי בא עליהם סיחון פתאום פרסות סוסיו כבר
נחשבו לו וגלגלו כסופה . והכוון בעיני כי ספר מלחמות ה' הוא
ספר התורה אשר בו יאמר ויזכר נהרות אל ומלחמותיו . ודכתיבו

ז"ל פירושו את והב כסופה ענין כתיבה כלשון ארמית וכסופה על ים סוף
וכן תרגם אונקלוס קרבין דעבד ה' על יוא דסוף ונהרון דעלנחלי
ארנון ומה הם הנסים של נחלי ארנון אמרו ז"ל שהיו הרים גבוהים

סמוכי זה לזה והכתל עמוק באמצע ואדרך עובר בתוך הכתל ונתקבלו
האמורים בתוך המערות ואמרו כשיעברו ישראל בזה הדרך נלא
מן המערות בהרים שלמעלה ובהרנס נחלים ואכניס וכיון שכלו
ישראל לעבור מדעוה הבר של ארץ ישראל ונתקרב ללד הר של מואב

אסף את דרעם ואתנה להם קים :

ס יז אז ישיר ישראל ואת רהשירה

הואת עלי באר ענולה : יח באר הפרוה

שרים כרוה נרובי העם במחקק במשענתם

וממדבר מתנה : יט וממתנה נחליאל

ומנחליאל במות : כ ומבמות הניא אשר

בשרה מואב ראש הפסנה ונשקפה על פני

שביעי השימון : פ כא וישלח ישראל

רביעי מלאכים אל סיוחן מלך האמרי :

כב אעברה בארצה לא גשה בשדה ובכרם

לא גשתה מי באר בדרך המדך גלך עד

אשר נעבר נבלך : כג וקאנתן סיוחן את

ישראל עבר בנגלו ויאסף סיוחן את כל

עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא

נהצה וילחם בישראל : כד ויבהו ישראל

לפי תרבו נייחש את ארצו מארנן עד יבק

עד

אתיהיבת להון ביכא היא ביכא דאמר יז

למשה בנוש ית עמא ואתן להון מוא :

יז בכנ שבח ושכא ית תושבחתא קדא סמי

ביכא שבהו לה : יח ביכא דחפרוה

בברביכא פרוה רישי עמא ספרביכא בחוטר יהון

וממדברכא אתיהיבת להון : יט ומדאתיהיבת

להון נתתא עמהון לנחליאל ומנחליאל סלקא

עמהון לרקמתא : כ ומרקמתא לחיליאל

דבחקלי מואב ריש רמתא ומסתביא עד

אפי בית השימון : כא ושלח ישראל אנגדין

לורת סיוחן מלקא דאמוראה למימר :

כב איעבר בארעך לא גסטי בחקל ובכרם

לא גשתי מי גוב באורח מלקא גיזיל עד די

נעבר תחומך : כג וקא שבק סיוחן ית

ישראל למעבר בתהומיה ובגש סיוחן ית

כל עמיה ונפק לקדמות ישראל למדברא

ואתתא ליהץ ואגיה קרבא בישראל :

כד ומתהי ישראל לפתגם דתרב וירית ית ארעיה מארנונא עד יובקא עד בני עמון

ארי

רשי

לאחר שבערו חזרו האריות לחקתם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלי מה שחת מעלה זמין שהבאר הודיעה להם שלאמר ומשם חזרה (במ"ד) וסי
משם היתה וזהו חקת חרבעים שנה היתה עמקם חלא שירדה לפי סאת הנסים זמן או ישיר (שבת לח) השירה האת כאשר במק
חרבעים והבאר נתנה להם מתחלת חרבעים מה ראה ליכתב כאן חלא הענין הזה נדרש למעלה סימנו : באר חפרוה . זאת היא הבאר
אשר ספרוה שרים משה ואהרן . (יח) במשענותם . כמשה : וממדבר . כמשה להם : (יט) ומסתנה נחליאל .
בצרתומו : (כ) ומבמות הניא אשר בשרה מואב . כי שם מת משה ושם בטלה הבאר . ד"א כרוה נדיכי העם כל גשית ונכסח
בשהיו חנונים נוטל מקלו ומוטך חלל דגלו ומתנהו ומי הבאר כושטין דרך אותו . גיין וכאין לפני סביית כל שבט ושבט : במחוקק . על מי
משה נקרא מחוקק טעמיה (דברים לג) כי שם חלקת מחוקק ספון . ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה על ידי הבאר וכיון שלא נזכר שמו
של משה לא נזכר שמו של הקב"ה . משל למלך שהיו מומיין אותו לקעודה אחר חם אוהבי שם אבי שם ואם לאו חייב הולך : דאש הפסגה . לכתרונת
דוש דמתא : פסגה . לשון גובה וכן (תהלים מה) כסגו ארמנותיה . הנביא ארמנותיה : ונשקפה . אותה הסמנה על פני
מקום ששמו ישמון ונחל לשון מדבר שסוף שמו . דכר אחר ונשקפה הבאר על פני הישמון שנזכר ביהוה של טבריא זה עומד על הישמון מכש
נראה ששמו ישמון ונחל לשון מדבר שסוף שמו : (כא) וישלח ישראל מלאכים . וכמ"ס אחר תולה הפלוחות במשה שח'
(דברים כ) ושלח מלאכים מעדבר מדייית וכן (במדבר כ) וישלח משה מלאכים אל מלך אדום וכיפתח הוא אמר (שופטים יא)
וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו' הכתובים הללו מייחסים זה לזה זה מושלחה משה שמש הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שמש
שמו שחל קלל דחוק כי הגשית הוא הכל : (כב) אעברה בארעך . חף על פי שלח נלענון לפתוח להם בטלום כקטון משה שלום : (כג) ולא נתן

סיוחן

ז' הא קמו שבח ישראל ית שבח שירתא הניא
 קומן דאתקטינה ודינכת בירא דאתקטיבת להוסי בוכיתא
 דמקום סמך בירא סמך בירא הוון סומרון ליה ותיא
 פלקא : ית בירא דתפרו יתה אקתת עלקא אקדקת
 וצחק וצחק ברבבניא דמקדמין תפרו יתה ריש עמא
 משה וצחרו ספריהון דישראל משכו יתיה בחיטריהון
 ומסדברא אתקטיבת להון למתנה : ית ומן דאתקטיבת
 להון למתנה חבת למיסוק עמהון לשורא רמא ומטובא
 דמניא נתתא עמהון לגליקתא סתורא לכל משריתיה
 דישראל ומשקיא עהון כל עד תרבע משקניה :

הא קמו שבחו ישראל ית שבח שירתא הניא סמך בירא
 הוון סומרון לה גליא פלקא :
 בירא דתפרו יתה בכרבי עלקא מן שירוא אקדקת
 וצחק וצחק שקליליו יתה סוקלתני עלקא סתדרין
 שירקעתי חכימא דמפרשין משכו יתה בחיטריהון משה
 וצחרו ספריהון דישראל ומסדברא איתקטיבת ליה מתנא :
 ומן דאתקטיבת להון בירא מתנא חבת למתני להון לנחל
 שטפין מתקדרין וחבת למתני פלקא לריש טוריא ונתתא
 עמהון לנחלא עמיקתא אתקטיבת סתורא דאית בחיטריהון
 דמאבא ריש דמתא דמציטתא כל קבל אקת ישימון :

כ ומשקיא נתתא עמהון לגליקתא עמיקתא
 ואתקטיבת עמהון בחיטריהון דמאבא ריש דמתא דמקדא כל קביל בית ישימון מטול פתגמי אורייתא : כא וישדר
 ישראל עזרין לות סיחון מלקא דאמורא למימר : כב אציבר בצרעה לא נאטס אריסן ולא נשרגו בחילן ולא
 נבעול נשי גורקין אורח מלקא דבשמא גויל עד דנעזיבר החוקק : כג ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר
 בתחומיה רגש סיחון וגו' : כד ומההי ישראל בשמתא ב' דמקלא קפתגם דחרכ וירירית ארעיה מארגונא

כ ומשקיא נתתא עמהון לגליקתא עמיקתא
 ואתקטיבת עמהון בחיטריהון דמאבא ריש דמתא דמקדא כל קביל בית ישימון מטול פתגמי אורייתא : כא וישדר
 ישראל עזרין לות סיחון מלקא דאמורא למימר : כב אציבר בצרעה לא נאטס אריסן ולא נשרגו בחילן ולא
 נבעול נשי גורקין אורח מלקא דבשמא גויל עד דנעזיבר החוקק : כג ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר
 בתחומיה רגש סיחון וגו' : כד ומההי ישראל בשמתא ב' דמקלא קפתגם דחרכ וירירית ארעיה מארגונא

רשי

סיחון וגומר - לפי שכל מלכו כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרים שלא יעברו עליהם גייסות כיון שאחרו לו ישראל (במדבר כ) נעכרם
 כל בארץ ח' לנגל עממי איכיושב כאן אלא לשמורם מפניכם ואתם אומרים כך : רצא לקראת ישראל - אילו היתה חסכון מלאה יתוסין אין
 כל כריה יכולה לכבשה ואם היה סיחון כספר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן אלו היה כחשבון אמר הק"ה מה אני מטריח על בני כלזאת
 לצור על כל גיר ועיר נתן כלל כל אחשי המלחמה לנאת מן העיירות ונתקבנו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין
 עומד לנגדם כי אין עם אלא נשים וטף : (כד) כי עז - ומהו סוקו התראתו של הק"ה שאמר להם אל תגורו וגו' :
 כמיתה

באר רחובות דקדוקי רשי

מלה אחת - אכל אני מנאתי כספרי ידוויקים אהנהב מלה אחת ה' יו נקודה כשו"א פכ"ל והנה רש"י כמשך אחד
 הספרים המדויקים דהיא מלה אחת והו"ו כמלת רחב היא תמורת יו"ד השורש וכמו דנמלא מן שורש יצד וצד בן
 אחריין מן יתב רחב אהנהב (עוזא געבין ווארדן) אכן דרשו ר"ל דשני מנורעים שם האחד אה ושט - הט"ו
 קב קנהמה מן אותם המפורשים שהביא הר"ק בתחילת לשונו : ושכן שני מלות והו"ו לאו תמורת
 יו"ד הוא רק ה' יו"ו הכיטור ורינה פמלה ועירא כקעץ (איינר האט גהייסן אה אול דער אנדרר האט גהייסן רחב) :
 הוצרבת

רשב"ם

עד שיפגעו כבאר שכתוב למעלה אוי אומר בספירת דברים ששיחמו להקט"ה והזכירו נבי יס סוף ונסים שנעשו כנפל ארנן וכאר
 נס או יסיר ישראל - כראותם עתה את הכהן כי מתחלה לא אמרו שירה עליו לפי שאו נעשו עליה משה ואהרן : (יד) אתויהב - את יתב
 של הקב"ה - כמו השלך עלה יתבך - וכמו מן יהיה מה הוה לאדם - מן יקושת לך וגם נלכדת בכל - מן תוקשבו - למען תורא - וי"ו
 תפת י"ד - קוהב ענייהב : (ית) שרים - עטהוהרן - ומעדכר ותנה - לפי הפשט כל אלו שמות חקונות של נביעה ונבייה :
 על

מכרל יופי

בקמץ ובא בשוא להטמן העגון : (יו) (ענו לה) -
 ענינו הנבהרת הקול בשיר : (יח) (במתוקק) -
 בינוני מן המרובע מן הכפולים : (מתנה) : הראוי מנתנה
 בפלס ממלכה : (כ) (ונשקפה) - ענינו השגחה והוצצה
 ונשהמשו מן בלשונו נפעל לפי שהעומד במקום גבוה ומביט
 הוא נשקף למביטים אליו : (על פני חישמון) - עגון
 שוממה

עֲרֵבְנֵי עַמּוּן כִּי עָזוּ וַבּוֹל בְּנֵי עַמּוּן : כה וַיִּקַּח
 יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעַרְיִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל־עָרֵי הָאֲמֹרִי בַחֲשֻׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָאֵלֶּה :
 כו כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא
 וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֵאשׁוֹן וַיִּקַּח אֹתוֹ
 כָּל־אֲרָצוֹ מִיַּד עַד־אֲרָנֹן : כז עַל־כֵּן
 יֵאמְרוּ הַמְּשֻׁלִּים בְּאוֹ חֲשַׁבּוֹן תִּבְנֶה וְתִכְנֹנֶנּוּ
 עִיר סִיחּוֹן : כח כִּי־אִשׁ יֵצֵא מִחֲשַׁבּוֹן
 לְהִבָּה מִקְרִיַּת סִיחּוֹן אֲכַלְהָ עַד מוֹאָב בְּעָרֵי
 בְּמוֹת אֲרָנֹן : כט אֲוִי־לֶךְ מוֹאָב אֲבֹדְתָ עִם־
 כְּמוֹשׁ נִתַּן בְּנֵי פְלִיטָם וּבְנֵי־בֵית לְמֶלֶךְ
 אֲמֹרִי סִיחּוֹן : ל וַיִּירָם אֲבֹד חֲשַׁבּוֹן עַד־
 נָקוּר עַל־ר' דִּיבָן וַיִּשֵׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־מִדְבָּא :
 לא וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי :
 לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגְלֵי אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ
 בְּנֵי־הָאֵלֶּה

נקוד על ר'

אֲרֵי חֲקִיף הַחֹמָא דְּבְנֵי עַמּוּן : כה וַיִּקַּח
 יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־קְרָנוֹת הָאֵלֶּיךָ וַיִּתִּיב יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל־קְרָנוֹת אֲמֹרָאָה בַחֲשֻׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָאֵלֶּה :
 כו כִּי אֲרֵי חֲשַׁבּוֹן קְרָתָא דְּסִיחּוֹן מֶלְכָּא
 דְּאֲמֹרָאָה הִיא וְהוּא אֲנַח־קְרָבָא בְּמֶלְכָּא
 דְּמוֹאָב קְדַמָּאָה וְנָסִיב יַת־כְּדַרְאָרְעִיה מִיַּד־הָ
 עַד־אֲרָנֹן : כז עַל־כֵּן יִימְרוּן מְתַלִּיא עוֹלוּ
 לְחֲשַׁבּוֹן תִּבְנֶנּוּ וְתִשְׁתַּכְּלַל קְרָתָא דְּסִיחּוֹן :
 כח אֲרֵי־קִידוֹם חֲקִיף־בְּאִישׁ־נֶפֶקֶת
 מִחֲשַׁבּוֹן עַבְדֵי קְרָבָא בְּשִׁלְהוֹבֵיתָא מִקְרָתָא
 דְּסִיחּוֹן קְשִׁירוּ עִמָּה דְּשִׁרוּ־בְלַחֲתִית מוֹאָב
 כּוּמְרָא דְּפִלְחִין בֵּית־דְּחֵלָא קְמָתָא דְּאֲרָנֹן :
 כט וַיִּלְכּוּן מוֹאָבָא אֲבֹדְתוֹן עִמָּא־דְּפִלְחִין
 לְכְמוֹשׁ מִסַּר בְּנוֹהֵי צִידִין וּבְנֵי־הָאֵלֶּה
 לְמֶלְכָּא אֲמֹרָאָה סִיחּוֹן : ל וַפְּסַקְתָּ מְלָכֵי
 מִחֲשַׁבּוֹן עַד־אֶת־שׁוֹלְטָן מִדִּיבּוֹן וְצִדִּיאֵי עַד־
 נֶפֶח דְּסִיחּוֹן עַד־מִדְבָּא : לא וַיִּשְׁכַּח מֹשֶׁה לְאֵלֶּלָא

רשי

(כה) בנחיה - כפרים הסמוכים לה : (כו) והוא נלחם - למה הוצרך לכתוב לפי שנאמר (דברים ב) אלת צר את מואב וחסכונו משל מואב
 היתה כח כלנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל : מידו - מרשותו : (כז) על כן - על אותה מלחמה שנלחם סיחון כמאמרו : יאמר
 המושלים - כלעם שנאמר בו (במדבר כג) וישא ישלחו המושלים כלעם וכעור והם אמרו כלו חשבון שלא היה סיחון יכול לכבשה ובק
 ושכר את כלעם לקללו והיו שאמר לו כלק (ישם כב) כי ידעתי את אשר תכרך וכורך וגו' : תבנה ותכונן - חשכונו כשם סיחון להיות
 עירו : (כח) כי אש יצאה מחשבון - משכנשה סיחון : אכלה ער מואב - שם אותה המדינה קרוי ער כלשון עברי ולחיתית כלשון
 ארמי : ער מואב - ער של מואב : (כט) אוי לך מואב - שקללו את מואב שימסרו כידו : כמוש - שם אלהי מואב : נחן -
 הניתן את בניו של מואב : פלטים - נסים ופלטות מחרב יאת, כמותו כשכית וגו' (י) : (ל) ונירם אבד מלכות שלהם
 אבד חשבון עד דיבון - מלכות ועול שהיה למואב כחשבון אבד חסם וכן עד דיבון תרגום של סר עד כלומר סר ניר מדיבון ניר עול מלכות
 ועול וממלכת איש כמו (מלכים א יא) למען היות ניר לדוד עבדי (יא) : ונשים - שין דנושה לשון שמה כן יאמר המושלים ונשים
 אותם : עד נפה - השיעור עד נפת : (לב) וישלח משה לרגל את יעזר - המרגלים לכרוה אמרו לא נעשה כראשונים כעומים

באר רחובות דקדוקי רשי

(י) הוצרכה לדעת כי יש מן המודקקים אמרו כמלת ונירם הוא המרגל ונירם ענין השלכה מלשון ירה כים והנן
 היא סיחון לרבים ונירם (מיר האכן נווארפין זיא) אבל לדעת זאת קשה היאך יתכן אחריו מלת אבד
 דהוא נס כן פעל עבר כילא יתכנושני פעלים עובדים כזה אחר זה מכלתי וי"ו החיבור ביניהם לכן קאמר רשי ונירם מלכות
 שלהם והנה לומר שרשו ניר והיינו ענין מלכות ונולת ונירם לאו פעל עבר הוא רק שם דבר ויתכן שפיר אחר מלת ונירם מלת אבד מכלתי
 וי"ו החיבור ביניהם כי מלת ונירם שם דבר הוא ומלת אבד הוא פעל עבר וכן כאלו (ונירם חוג' איהר קינגרין אבד ער
 חיו פר לארין) עד חשבון :
 לדעת

עד ירבעא עד החום בני עמון ארום מקיף הות רבת החום בני עמון ועד כדון אית להון ארבעא : כה ונסב ישראל
ית כל קרנא האלון ויתוב ישראל בכל קרני אמוראי בתשבון וקבל בפרנהא : כו ארום חשבון קרתא וגי :

ירושלמי

מן בנין בן יקרוו מתולי מתליא עורר :
ארום עם גררין ובערין היך אשה נפקר מחשבון עברי
קרנא בשלהבין ראשא כמרמא דסיחון קטילו מלכיהון
דאמוראי שיצרו לחיית קרתהון דמואבאי קטילו כומבאי
בהון מדכחין קדם טענתיה דארנונא :
אוי לכון מואבאי ספתין וקריתין פלחי טענתא כמוש
מסרתון בניכון כפריתין בקולריתא ויבנתכון בשגיתא
למלכיהון דאמוראי סיחון :

כו על כן יקרוו בחורמא מתורביא אקרין צדקאי
דשלטין ביצריהון איתו ונחשוב וינא דעובדא טבא כלו
קביל אנרא ואנר עובדא בישא כלו קבל זיגה יתבני
וישפכלל דמיתער וקשים באובייתא : כה ארום
מילין מקיפין הי באשא נפקין מפומי צדקאי קרי הישפנא
דנא ונכטו חסינו הי בשלהוביתא מאלין דקרני וקשיחין
באובייתא אכלת אישמהון לסנאה ולבעיל דקבא דמהם שבין
קומיחון הי כפלחי בקמי טענתא דנתלי ארנונא :
כט ינא לכון סנאי צדקאי אבדתון עמא דקמיש

מדימנא פתגמי אובייתא לירא להון פקנתא עד דיצרכון
למגלי לאמר דגלפון אובייתא רבניהון ורבנתהון מתרתהון בשבית חרבא כל קבל מהמלכין במולקנא דאובייתא אמוראין
וקשיחין באובייתא : ל אמירין בשיעיא לירא קמא
וקנטלא חמי כר דא עבר הושפנכון עד דיסוף ברכנא
נפשיוכו וקבי עלמא יצדי יתהון עד ריפת נפשיהון ויצדון
קמא דאצדי קרני אמוראי ופלטירי בבגיהון מן מרעא
בבא דבית מלכותא עד שוקא דנקמתא דקמיד עד מינקא ו
לא ויתובי ישראל במר דקטילי ירת סיחון בארעא
דאמוראי : לב וישבר משה ית בלכ וית פנקס

ירושלמי

רפקא מלכו מן חשבון וישולטון מן דיבון וצדן אוקרתיה
עד נפקיא דקמיד למידכה :
וישרון ישראל בארעיהון דאמוראי :
וישלח משה למיללא ית מקונר וקביישו בפרנאי ושיצון
ית אמוראי די הון פקון :
לא ללא

מדימנא פתגמי אובייתא לירא להון פקנתא עד דיצרכון
למגלי לאמר דגלפון אובייתא רבניהון ורבנתהון מתרתהון בשבית חרבא כל קבל מהמלכין במולקנא דאובייתא אמוראין
וקשיחין באובייתא : ל אמירין בשיעיא לירא קמא
וקנטלא חמי כר דא עבר הושפנכון עד דיסוף ברכנא
נפשיוכו וקבי עלמא יצדי יתהון עד ריפת נפשיהון ויצדון
קמא דאצדי קרני אמוראי ופלטירי בבגיהון מן מרעא
בבא דבית מלכותא עד שוקא דנקמתא דקמיד עד מינקא ו
לא ויתובי ישראל במר דקטילי ירת סיחון בארעא
דאמוראי : לב וישבר משה ית בלכ וית פנקס

באר רחובות דקדוקי רש"י

(יא) לדעת רש"י במלת ונאשים הוא העורש שמוכר והמ"ס הכתובה היא שרשית והדגש שתוך השני מורה חסרון מ"ס אמנעית
העורש וכאלו כתיב ונאשקים אבל זה הפירוש הוא כנגד הדקדוקי לדעת רש"י הוצרכנו לומר הדגש שתוך ה"ן מורה
חסרון אות שאחריה וכאמת אין דגש מורה כי אם חסרון אות שלפניה לכן הוצרכנו לומר כדעת ר' משה ככה באמרנו הדגש
שתוך ה"ן מורה חסרון אל"ף שלפניה ושרשו אשם מלשון תאשם שזמרון והיינו גס כן ענין מורכן וכאלו כתוב ונאשים (מיר האבין
פר וויסט) :

רשב"ם

(כו) על כן יאמרו המושלים על תלחמות סיחון ועוג' ונתכחאו תחילה : מושלים • מושלי נבואות כגון כלעם ומכיריו :
(כח) עיר מואב • עיר מלכיה של מואב בקראת עיר • (ל) ונירס ונשלים אותם ומוקומם • ונמרס אותם : כמו מן נסיה יאמר
ונטו יאמר מן ירה ונירס ונירס כמו ונירס • וכן יבדילנו מן יבדילנו להוציאנו כמו להוציאנו • ונשם • ונפעלכן ונירס • ואילו הים
מפורה כתרנס היה לו לינקד ונירס ו' חטף :

מכלל יופי

שטמה : (כו) (מידו) • מרשותו : (כז) (המושלים) •
ענין משל והוא דמות דבר אל דבר :
באו חשבון • הטעם אהם יושבי ערי מואב כחו חשבון והכנעו
לסיחון כי הוא ינח וימלך עליכם • ויש מפרשים כי
ממשלי המושלים מעם סיחון עשו אלו המשלים כינוי ולחמת סיחון עם
מלך מואב הראשון ומידו לקח סיחון את חשבון ופירושו באו להלחם
בחשבון כי משללה תכנה ותכונן עיר סיחון • וכתב הראב"ע
שהמואבים אשר בחשבון קשרו על מלכם ושלחו לאמורים לאמר כחו
חשבון שיתנו להם מקום ליכנס ותכנה יתר ממה שהיא ותכונן להיות

